ՊԷՏՔ Է ԲԱՑՈՒԻՆ «ԼՈՒՍՈՅ ՏԱՃԱՐ»ԻՆ ԴՈՒՌԵՐԸ

Posted on May 22, 2016 by Keghart

keghart.com

Category: Opinions

> ***Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան 90 ամեակին առթիւ***

Դոկտ. Մինաս Գոճայեան, ՄԿՀ-ի ուսուցիչ, (1978-91), 22 Մայիս 2016

Ահաւասիկ կրթական փայլուն անցեալ ունեցած հաստատութիւն մը եւս, որուն մասին անցեալ ժամանակով սկսած ենք խօսիլ, թէեւ տակաւին չենք ուզեր հաշտուիլ մեզի պարտադրուած իրականութեան հետ եւ ընդունիլ տխուր փաստը Հաստատութեան փակումին՝ միշտ յուսալով եւ լաւատես ըլլալով թէ հայ ժողովուրդը եւ իր աշխարհիկ ու հոգեւոր ղեկավարութիւնը խելքի կու գան ու կը շտկեն կատարուած սխալը:

Տխուր փաստը այն է որ 90 տարի հայ դպրութեան սպասարկած այս կրթական վառարանը ինչ ինչ պատճառներով կը փակուէր եւ հանրութիւնը, սրտցաւ մտաւորականութիւնը, հարիւրաւոր շրջանաւարտներն ու իրենց յետնորդները կը մատնէր շուարումի ու զայրոյթի: Տրուած պատճառներն ու պատճառաբանութիւնները բազմահարիւր հայերու համար մինչեւ օրս շատ հեռու են համոզիչ ըլլալէ:

Այսօր, հայ որբերու, 1500 շրջանաւարտներու եւ թերաւարտներու ուրուականները կը շրջին մաշտոցապարգեւ այս հաստատութեան շէնքերուն, կացարաններուն, դասարաններուն, որբերու կողմէ տնկուած պուրակներուն եւ Մելգոնեան բարերար եղբայրներու դամբանին շուրջ:

> ***Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան 90 ամեակին առթիւ***

Դոկտ. Մինաս Գոճայեան, ՄԿՀ-ի ուսուցիչ, (1978-91), 22 Մայիս 2016

Ահաւասիկ կրթական փայլուն անցեալ ունեցած հաստատութիւն մը եւս, որուն մասին անցեալ ժամանակով սկսած ենք խօսիլ, թէեւ տակաւին չենք ուզեր հաշտուիլ մեզի պարտադրուած իրականութեան հետ եւ ընդունիլ տխուր փաստը Հաստատութեան փակումին՝ միշտ յուսալով եւ լաւատես ըլլալով թէ հայ ժողովուրդը եւ իր աշխարհիկ ու հոգեւոր ղեկավարութիւնը խելքի կու գան ու կը շտկեն կատարուած սխալը:

Տխուր փաստը այն է որ 90 տարի հայ դպրութեան սպասարկած այս կրթական վառարանը ինչ ինչ պատճառներով կը փակուէր եւ հանրութիւնը, սրտցաւ մտաւորականութիւնը, հարիւրաւոր շրջանաւարտներն ու իրենց յետնորդները կը մատնէր շուարումի ու զայրոյթի: Տրուած պատճառներն ու պատճառաբանութիւնները բազմահարիւր հայերու համար մինչեւ օրս շատ հեռու են համոզիչ ըլլալէ:

Այսօր, հայ որբերու, 1500 շրջանաւարտներու եւ թերաւարտներու ուրուականները կը շրջին մաշտոցապարգեւ այս հաստատութեան շէնքերուն, կացարաններուն, դասարաններուն, որբերու կողմէ տնկուած պուրակներուն եւ Մելգոնեան բարերար եղբայրներու դամբանին շուրջ:

«Ինչո՞ւ», կը շշնչան եղրեւանիներու պուրակներուն սաղարթախիտ տերեւները, «ո՞ւր են մեր շուքերուն կարօտ սան-սանուհիները», կը հծծեն անոնք։

*****

Կեսարիայի ծնունդ, նախակրթարան մը չաւարտած Գրիգոր եւ Կարապետ Մելգոնեան եղբայրները հազիւ կրնային հայերէն խօսիլ եւ իրենց անուն-մականունը հայերէնով ստորագրել եւ կամ թէ հասկնալ Կեսարիայի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ կամ Ս. Աստուածածին եկեղեցիներու մէջ մատուցուած գրաբար պատարագները, բայց անոնք կը հաւատային Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ ու Հայ դպրոցի առաքելութեան։ Եւ այսպէս, ծխախոտի մանրավաճառութեամբ օրուան ապրուստը հանող եղբայրները կը նետուին գործի ասպարէզ՝ իրենց երազը վառ պահելով իրենց սիրտերուն մէջ։ Բախտը կը ժպտի, կը սորվին առեւտուրի կանոնները եւ երէկուան Կեսարիոյ փողոցներուն մէջ «թիւթիւն» (ծխախոտ) ծախող երիտասարդները կը մեկնին Գահիրէ, ուր նախ կը հիմնեն ծխախոտի ներածման փոքրիկ առեւտրական կեդրոն մը։ Առաջին համաշխարհային Պատերազմի պատճառով իրենց ներածած ապրանքին գինը կը հարիւրապատկուի։

Մելգոնեան եղբայրները բազմամիլիոնատէր են յաջորդ օրը։

Գրիգոր աղան (այսպէս կը կոչէին մեծ եղբայրը) շուտ կը հեռանայ այս աշխարհէն։ Առեւտրական գործը կը շարունակէ եւ օր ըստ օրէ աւելի կը զարգացնէ կրտսեր եղբայրը՝ Կարապետ աղան։ Երկուքն ալ չէին ամուսնացած։ Վրայ կը հասնի Ցեղասպանութիւնը։ Ցնցուած է Կարապետ Մելգոնեանը եւ սակայն զէնքերը վար չի դներ եւ կ’որոշէ ասպարէզէն քաշուելէ առաջ իր կուտակած ամբողջ նիւթական հարստութիւնը նուիրել ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ՝ Պոլսոյ Պատրիարքութեան, Երուսաղէմի Պատրիարքութեան, Երեւանի Պետական Համալսարանին, Գահիրէի մէջ հիմնուելիք Մելգոնեան նախակրթարանին, իսկ առիւծի բաժինը՝ Ցեղասպանութեան որբերու համար կառուցուելիք որբանոց-կրթական հաստատութեան։ Գլխաւոր կտակարար կը նշանակուի Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը (Ատենապետ՝ Պօղոս Նուպար Փաշա)։

Եւ այսպէս 1923-ին Կիպրոսի մայրաքաղաք Նիկոսիա քաղաքէն քանի մը քլմ. արեւելք գտնուող Ծաղկաբլուր կոչուած եւ քարայրներով «հարուստ» տարածքին մէջ հսկայական կալուած մը կը գնուի ու կը կատարուի հիմնարկէքը։ 1926-ին (90 տարի առաջ) իր դռները կը բանայ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ։

Մելգոնեան վարժարանը լոկ որբանոց կամ դպրոց մը ըլլալէ շատ աւելի բարձր ու վեհ հաստատութիւն մը դարձաւ, որուն շնորհիւ իր պանծալի անունը ոսկեայ տառերով արձանագրուած պիտի մնայ հայ մշակոյթի մատեանին մէջ։

Առաջին տասնամեակին որբանոց-կրթարան մըն էր, ուր կը սորվեցնէին նաեւ արհեստներ։ Այս շրջանի աշակերտներէն (սաներէն) շատեր տակաւին նախքան Բ. Պատերազմը ներգաղթեցին հայրենիք եւ իրենց ունակութիւնները ի սպաս դրին վերականգնուող հայրենիքի զարգացման գործին։ 1930-ական թուականներուն, յայտնի մանկավարժ Պօղոս Գէորգեանի ջանքերով հիմնուեցաւ նաեւ մանկավարժանոցը, որմէ շրջանաւարտ ելած երիտասարդներն ու

երիտասարդուհիները լծուեցան ուսուցչական ասպարէզին Միջին Արեւելքէն մինչեւ Հայաստան, Յունաստան եւ Արեւելեան Եւրոպա։ Նուիրեալ ուսուցիչներու մէջ կը գտնուէին այնպիսի տիտաններ ինչպէս Յակոբ Օշական, բանաստեղծ Վահէ-Վահեան, երաժշտագէտ ու խմբավար Բարսեղ Կանաչեան, Վահան Պէտելեան, Վահան Թէքէեան։

Մանկավարժներու այս հունձքը տուաւ երազուած պտուղները թէ՛ հայրենիքի եւ թէ՛ սփիւռքի ամբողջ տարածքին։ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւն յաճախելը դարձեր էր առանձնաշնորհում մը։

Արժէ յիշել քանի մը մանրամասնութիւններ ՄԿՀ-ի առաջին երեսուն տարիներու մասին։

ա.- Առաջին որբերը տնկեցին երկու պուրակներ՝ մին աղջկանց շէնքին, միւսը տղոց շէնքին դիմաց։ (Մինչեւ օրս կը գոյատեւեն)

բ.- Սան-սանուհիները ձրիավարժ էին, իսկ աւարտելէ ետք անոնք նախքան իրենց նշանակուած տեղերը կամ ծննդավայրները մեկնիլը, կը ստանային գրպանի ծախս, հագուստ եւ ճանապարհածախս։

գ.- ՄԿՀ-ը ունէր Կիպրոսի ամենէն կազմակերպուած ու գնահատուած փողերախումբը, իսկ Հաստատութեան մարզիկները ոչ միայն հայութեան, այլեւ Կիպրոսի հիւրընկալ ժողովուրդի հպարտութիւնն էին։

դ.- Այս Հաստատութեան բազմանդամ արի-արենուշական շարժումը լաւագոյններէն մէկն էր Կիպրոսի տարածքին եւ արժանացած էր Անգլիական Հոգատարութեան ու Կիպրոսի ժողովուրդին բարձր գնահատանքներուն։

ե.- ՄԿՀ-ն ունէր իր սեփական տպարանը, մեքենաներն ու տառերը, որոնց շնորհիւ սաները կը հրատարակէին թերթ եւ գիրք՝ Սեդրակ Կէպէնլեանի հսկողութեամբ եւ առաջնորդութեամբ։

զ.- Հաստատութեան Մատենադարանը շուրջ 20.000 գիրքերով ու արժէքաւոր այլ հրատարակութիւններով պարծանքն էր հայութեան։

է.- Հռչակուած էր Հաստատութեան քառաձայն երգչախումբը, որուն ակունքները կը հասնին մինչեւ Կոմիտաս Վարդապետ։ Այսպէս՝ երգչախումբի առաջին ղեկավարն ու հիմնադիրն էր Բարսեղ Կանաչեան՝ Կոմիտասի սաներէն մին, այնուհետեւ երգչախումբը ղեկավարած է անոր սաներէն երաժշտութեան հռչակուած ուսուցիչ Վահան Պետելեան, հուսկ ապա վերջինիս սաներէն՝ Սեպուհ Աբգարեան։

Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմէն ետք մեծ թիւով երիտասարդ Մելգոնեանցիներ ներգաղթեցին հայրենիք եւ իրենց աւանդը բերին մեր հայրենիքին մշակութային ու գիտական վերելքին՝ որպէս գրողներ, թարգմանիչներ, գիտական աշխատողներ, երաժիշտներ, արուեստագէտներ ու երաշժտագէտներ։ ՄԿՀ-ի սաներէն եղած է յայտնի նկարիչ Յակոբ Յակոբեանը, հայկական հոգեւոր երաժշտութեան մեծ մասնագէտ Նիկողայոս Թահմիզեանը, գրող, թարգմանիչ ու արուեստաբան Կարպիս Սուրէնեանը (Սարկաւագեան), գրող Գրիգոր Քէշիշեանը,

Շաքէ Վարսեանը («Հայրենիք Ձայն» թերթի խմբ. կազմի անդամ, լրագրող), բանաստեղծ Կայծակ Լէփէճեանը եւ ուրիշներ։

1950-ական թուականներու սերունդներուն կրթական եւ ուսման պահանջներուն փոփոխութեան պատճառով ՄԿՀ-ն պէտք է քայլ պահէր նոր ժամանակներու պահանջներուն հետ։ Հետեւաբար ՄԿՀ-ն զարկ տուաւ հայեցի կրթութեան ու դաստիարակութեան զուգահեռ անգլիական G.C.E. (General Certificate of Education) քննութիւններու պատրաստութեան։ ՄԿՀ-ն շուտով փայլեցաւ նաեւ այս ծրագրին մէջ՝ արձանագրելով նախանձելի յաջողութիւններ, որոնց շնորհիւ 1950-էն ետքի շրջանաւարտները յաջողութեամբ կ’ընդունուէին Անգլիոյ, ԱՄՆ-ի, Պէյրութի Ամերիկեան եւ Հայկազեան համալսարանները։

Յետ-ցեղասպանութեան շրջանին ՄԿՀ-ն տուաւ փաղանգ մը մտաւորականներու եւ ազգային-հրապարակային դէմքերու։ Պարզապէս դոյզն գաղափար տուած ըլլալու համար տանք քանի մը երախտաւորներու անունները՝

-Սմբատ Տէրունեան (Տէվլէթեան), ազգային-հասարական գործիչ եւ բանաստեղծ
-Երաժիշտ-խմբավար Սեպուհ Աբգարեան, Կիպրոսի Հայկական ժամի հիմնադիրն եւ առաջին խօսնակ, հռչակաւոր «Գոհար» երգչախումբի խմբավար
-Պատմաբան Ագապի Նասիպեան
-Երկարամեայ ուսուցչուհի եւ տնօրէնուհի Սօսի Պետիկեան եւ բանաստեղծ ուսուցիչ Վարուժան Պետիկեան
-Բարս Թուղլաճեան, Պոլիս, արուեստի պատմաբան
-Երուանդ Ակիշեան, երկարամեայ ուսուցիչ եւ տնօրէն
-Անդրանիկ Փոլատեան, գրող եւ խմբագիր
-Պենոն Սեւան, ՄԱԿ-ի փոխ-քարտուղար
-Նուպար Ակիշեան, գիտնական, գրող
-Վարդան Թաշճեան, երկարամեայ ուսուցիչ, տնօրէն եւ նկարիչ...

Ու տակաւին կարելի է երկարել այս շարքը, իսկ եթէ անոնց վրայ աւելցնենք Մելգոնեանցի յաջողած այլ արուեստագէտներու, գործարարներու, ճարտարագէտներու, ուսուցիչներու եւ բժիշկներու անունները՝ մեր սիւնակները քիչ կու գան։

Ահաւասիկ այսպիսի ՓԱՌԱՒՈՐ կրթական հաստատութիւն մըն էր, զոր կը փակէր իր հովանաւոր կազմակերպութիւնը՝ մինչեւ օրս չտալով համոզիչ բացատրութիւն։ Կը մնայ ենթադրել թէ ամերիկեան ափերուն հաստատուած ղեկավարները ամէն ինչ կը չափեն ու կը գնահատեն Wall Street-եան հոգեբանութեամբ։

Ափսո՜ս։

*****

Այս տարի 90-ամեակն է այս փառաւոր լոյսի տաճար Հաստատութեան։ Վարժարանի երախտագէտ շրջանաւարտները կը պատրաստուին մեծ շուքով նշել իրենց երկրորդ տան՝ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան տարեդարձը, որուն համար կազմակերպած են ուխտագնացութիւն մը դէպի

Կիպրոս: Մեզի կը մնայ որպէս հայ մտաւորական, որպէս Մաշտոցին զինուորագրուած հայոց լեզուի, հայ գրականութեան, պատմութեան, ու մշակոյթի ուսուցիչ, յաջողութիւն մաղթել եւ ակնդէտ սպասել որ «սրբանուէր ու թանկագին» վարժարանը կրկին իր դուռերը բանայ իրեն այնքան պէտք ունեցող Միջին Արեւելքի հայ ուսումնատենչ պարման-պարմանուհիներուն առջեւ: